

Nevruz Mu Hıdırillez Mi

Nevruz, Farsça “Yeni gün” demektir. Çünkü kuzey yarım kürede gece ile gündüz eşitlenmiş; ancak gidişat ısınma yönündedir. Kardelenlerden sonra çıkan navruz çiçekleri baharın geldiğini müjdelemektedir. Halk dilindeki navruzu çocukken bilirdik ama Nevruz’u yakınlarda öğrendik.

Görüldüğü gibi nevruz, bir coğrafya ve de tarih meselesidir. Türkiye sınırları açısından düşünüldüğünde, Güney-Doğu Anadolu bölgesinde, İran coğrafya ve kültürüne yakın bölgelerde gündeme gelir. İslam kültürüne de “Ateşperest İran” ve Şia kanalıyla girmiştir. Ancak Anadolu’nun göbeğindeki Kayseri’ye nasıl gelmiştir?

Kayseri’nin geçmişindeki tarih ve coğrafya adlarına baktığımızda nevruz yerine “Hıdırillez” gözüktür. Zambağın bir çeşidine bile Sivas-Kayseri-Niğde çevresinde navruz denir. Hıdırillez ise “Hızır ve İlyas” isimlerinin Türkçeleşmiş şeklidir. Bu iki kelime o kadar sihirlidir ki adına “Hızır-İlyas Kültü” diye kitap yazılmıştır.

Kayseri ve çevresine baktığımızda Hızır İlyas tepelerinin bize baktığı görülür. Merkezde iseniz, Erkilet’in üstündeki yığma tepeye “Hızır İlyas Tepesi” ve üstündeki köşke de “Hızır-İlyas Köşkü” dendiğini bilirsiniz. 1241 senesinde yapıldığı bilinmektedir. Üniversite’de, “Kayseri Envanteri” yazan sanat tarihçilerin “kitabesi kayıptır” dediğine bakmayın; Müze Envanter Defteri’nde kaydı geçmektedir.

Ben, Yeşilhisar doğumluyum. Karahisar’ın kurulduğu tepeye “Hızır İlyas Tepesi” denir; ismi de bir İlköğretim Okulu’na verilmiştir. İmam-Hatip Okulu’nun (orta-lise bitişik) 7 yıl olduğu dönemde, Develi’de okumaya başladım. Yukarı Develi’nin üstünde bulunan tepeye de Hızır İlyas Tepesi denir. Mayıs ayının ilk haftasında, Aşağı Develi’den yürüyerek, o tepeye gittiğimizi ve halk düzeyinde kutlamalar yapıldığını bilirim.

Bir başka şekliyle, Anadolu’nu her yerinde “Hıdırlık” mevkileri vardır. Mesela Çorum, Safranbolu, Ankara, Çankırı, Beypazarı, Yalvaç, Milas, Antalya... Hepsinin tarihinde Mayıs’ın ilk haftası vardır. Yani bu coğrafyada bahar o tarihte “merhaba” demektir. Navruzlar, çiğdemler toprak üstüne çıkıp çiçek açmakta ve -Aşık Veysel’in diliyle- birbirine karşı öğünmektedir:

- Navruz der ki ben nazlıyım/ Sarp kayalarda gizliyim/ Mavi donlu gök gözlüyüm / Benden âlâ çiçek var mı?

- Çiğdem der ki “Ben âlâyım/ Yiğit başına belayım / Her çiçekten ben âlâyım / Benden âlâ çiçek var mı?”

Anadolu iklimine uygun takvime halk arasında “ata hesabı” denir ki Rumî takvim’dir. Rûmî ise “Anadolu’ya ait” demektir. Bu anlamda, şimdi kullandığımız Miladî takvimin 13 gün gerisinden gelir. Yani 21 Mart, ata hesabıyla, henüz Mart sekizidir ki Kayseri iklimine göre baharın gelmesi için, “Mart dokuzu, Dokuzun dokuzu ve dahi otuzu” geçecektir. Rumi takvime göre 23 Nisan, Hıdırillez’e yani 6 Mayıs’a denk gelmektedir.

Ben 12 Eylül Devrimi önce ve sonrasında, Mardin’de görev yaptım. O yıllarda, o coğrafyada bile, halk düzeyinde nevruz kutlaması yoktu. Bölücülüğün Apocu’lukla başladığı yıllarda, bu gün organize edildi. Irak-Türkiye sınırında olan Cizre’den başlayarak, Güney-Doğu Anadolu’da bölgesinde, bölücülüğün kullandığı bir sembol haline geldi. Güvenlik güçleriyle önlenemeyeceği anlaşılan bu harekete “devletin sahip çıkması” düşüncesi resmen benimsendi. Böylece 1995 yılında Nevruz bayramı ilk kez “resmen” kutlandı. Lastik yakmak, çevreyi kirliletmek çok önemli değildi ama yöneticilerin ateşin üstünden atlaması tehlikeli bir meseleydi. Ona da çözüm gecikmedi. “Tornadan çıkmış odunlar” çatılarak akıllı ateşler yakıldı ve “çılgın ateşten atlama tehlikesi” atlatıldı.

Kürtçe radyo ve televizyonun “resmen” açıldığı şu günler, Nevruz’un resmen kutlanması felsefesiyle örtüşmektedir. Ben eğitimciyim; bu kutlama okullarda da yapılarak yeni kuşaklara “kültür” olarak aşılacaktır. Yeni kuşaklar onu gerçekten “eskiden beri kutlanan bir bayram”

sanacaklar. Oysa üniversite öğrencileriyle yaşıt denilebilir.

“Edirne’den Van’a kadar/ Benim eşsiz bir yurdum var” diyerek büyüdüğümüz ülkemizde, Kürtçe radyo ve televizyonu herkes dinlemek zorunda olmadığı gibi Nevruz’u da herkes kutlamak zorunda olmasa diye düşünüyorum.

Tarih ve coğrafyamızda göremedik de.